

Automatická aktualizace sbírek českých zákonů

Pavel Štunc, Helena Palátová,
Květa Mršítková, Kristýna Zemková

stunc.pavel@gmail.com, helen.daniel.p@gmail.com,
kwjeta.m@gmail.com, zemkova.tyna@gmail.com

Masarykova univerzita
Brno

Abstrakt V tomto článku se zabýváme problematikou automatické aktualizace sbírky českých zákonů. Popisujeme jazyk, jakým je tento druh právních textů psán, zmiňujeme problémy, které mohou tvorbu výsledného programu zkomplikovat a odvozujeme pravidla, která by posloužila při tvorbě aplikace.

Klíčová slova právní předpisy, zákony, novela zákonů, automatizace

1 Úvod

Pro zpracování přirozeného jazyka bylo vyhledávání v textech a nalezení správné odpovědi na danou otázku vždy velkou výzvou. K dosažení kýženého výsledku však byl vždy velkou překážkou právě přirozený jazyk a jeho forma.

Problém tkví v tom, že odpověď není v textu vždy výrazná a mnohdy je její nalezení obtížné i pro člověka.

Právnícké texty se vyznačují svou formálností a díky svému jasně danému stylovému zařazení (odborný text) je možné v nich lépe hledat odpovědi.

V naší práci představují otázky změny, které je třeba aplikovat na sbírku zákonů (text, v němž je třeba nalézt odpovědi). Naším úkolem je vyzkoumat, zda je reálné vytvořit aplikaci, jejíž účelem by bylo zpracovávat právě tento druh textů. Jejím vstupem by tedy byla novela zákona a sbírka zákona, na niž je třeba změny aplikovat. Hlavním cílem této práce je najít ty případy, které mohou činnost výsledné aplikace zkomplikovat či úplně znehodnotit.

2 Styl právníckých textů

Právnícké texty jsou psány vesměs formálním jazykem. Právní jazyk patří do stylové oblasti odborného jazyka. Je typický užíváním ustálených odborných právních termínů; jedná se o druhou nejstarší terminologii českého jazyka (jako úplně první vznikla teologická terminologie). Uplatňují se v něm vysoké nároky na jednoznačnost, srozumitelnost, přesnost a terminologickou jednotnost.

Právní jazyk má jistá specifika: V některých případech mají termíny a vazby v právních textech jiný význam než v běžné řeči anebo nejsou bez vysvětlení

běžně srozumitelné. Například zákon č. 40/1964 Sb. (občanský zákoník) definuje spojení „jak stojí a leží“ jako výraz zbavení se odpovědnosti. V § 501 říká „Přenechá-li se věc jak stojí a leží, neodpovídá zcizitel za její vady, ledaže věc nemá vlastnost, o níž zcizitel prohlásil, že ji má, nebo kterou si nabyvatel výslovně vymínil.“ Anebo obrat „na viděnou“, v běžném jazyce používaný při rozloučení, používá zákon č. 191/1950 Sb. (směnečný a šekový) ve významu „při předložení“ směnky (§ 34 odst. 1).

Aktualizovaná sbírka zákonů vychází velice nepravdělně a ne ihned po vydání novely. Nejen pro naše potřeby by proto mohla vzniknout aplikace, která ze staré sbírky zákonů pomocí novel okamžitě vytvoří novou, aktualizovanou sbírku.

2.1 Novela

Novela je právní předpis, kterým se mění nebo doplňuje jiný právní předpis. Novelizační právní předpis má vlastní platnost a účinnost, ale od data účinnosti se právní normy novely stávají součástí toho právního předpisu, který je novelizován.

2.2 Sbírka zákonů

Sbirkou zákonů se označuje český promulgační list, který zpracovává Ministerstvo vnitra České republiky. Tisk je zajištěn firmou Tiskárna Ministerstva vnitra, p. o., se sídlem v Praze. Samotnou distribuci k zákazníkům však zajišťuje společnost MORAVIAPRESS, a. s.

Sbírky zákonů vychází pod různým názvem již od roku 1918, od této doby jsou upravovány pro aktuální potřeby společnosti.

2.3 Struktura textů

Právní texty se vyznačují mimo jiné ustálenou strukturací, čehož se za účelem automatického zpracování textů dá dobře využít. Sbírký zákonů mají následující formát.

Sbírka zákonů se značí číslem (např. 337) a rokem vydání (např. 1999). Je rozdělena na části (např. ČÁST ČTVRTÁ PĚSTOUNSKÁ PÉČE) a dále se dělí na paragrafy, které dále obsahují odstavce, a ty obsahují písmena.

Každá novela zákona je rozdělena na části (např. ČÁST DRUHÁ ZVLÁŠTNÍ POSTUPY V ZADÁVACÍM ŘÍZENÍ) a dále na chronologicky číslované popisy změn (např. § 86 Předběžné oznámení veřejného zadavatele).

3 Pravidla

Pro sestavení pravidel bylo nutné nejprve projít seznamem změn stanovených v novele zákona. Každá změna je uvozena řadovou číslovkou a obsahuje informace o přesném místě určeném pro aplikaci změny, její typ (přidání, nahrazení, vymazání) a data (text), která budou do cíle změny umístěna, či jej nahradí

nebo vymažou. V tabulce č. 1 je definice změny rozdělena na části, ze kterých je možné získat veškeré informace potřebné k provedení změny v cílové sbírce zákonů.

místo změny	upř. místo změny	cíl modifikace	způsob modifikace	nahrazující objekt	text
V § „x“	odst. „y“	věta	se nahrazuje	větou	„z“

Tabulka 1. Příklad struktury popisu změny

Změny mohou sestávat nejen z doplňování či mazání jednotlivých podčástí paragrafů, ale i jejich kompletního nahrazení. Příklad takovéto změny se nachází v tabulce č. 2.

místo změny	doplňující informace	způsob modifikace	text
§ „x“	včetně poznámky pod čarou	zní	„y“

Tabulka 2. Příklad struktury popisu nahrazení paragrafu

Soubor pravidel sloužící ke správnému vyhodnocení typu změny je uveden v příloze.

3.1 Zjištěné komplikace

Navzdory poměrně formálnímu jazyku právních předpisů a přesně formulovaných pravidel pro jejich automatickou novelizaci bude vytvoření finální aplikace sloužící k automatické novelizaci zákonů zkomplikováno následujícími problémy, kterými je třeba se dále zabývat.

1. Gramatické chyby v novele.
2. Gramatické chyby v aktuální sbírce.
3. Novela může upravovat sbírku v bodech, které už byly upraveny jinou novelou. (Tzn. není jednoduché najít sbírku přesně odpovídající dané novele.)
4. Daný paragraf byl upraven předchozí novelou a nyní neobsahuje body či slova nebo odstavce, které současná novela upravuje.
5. Jak naložit s úpravami poznámek pod čarou? Pokud by mělo jít o aplikaci, která upravuje textové soubory, poznámky pod čarou není jednoduché zachytit.
6. Když se „zrušuje věta“, nelze se 100% pravděpodobností automaticky rozpoznat, co je věta (kde věta začíná a kde končí).

4 Závěr

Tato práce se zaměřuje na tvorbu pravidel, která povedou k automatické novelizaci zákona. Nejprve bylo třeba nastudovat problematiku právnických textů, vypořádat jisté zákonitosti, na základě kterých lze sestavit pravidla, jimiž se lze řídit při tvorbě aplikace. Ač je právní mluva do jisté míry velmi exaktní, při pokusu o automatickou novelizaci narazíme na několik problémů. Domníváme se, že po vyřešení výše zmíněných nedostatků je možné sestavit značně spolehlivou aplikaci.